А. Дз. Лукашэвіч

СЁСТРЫ ХАТЫНІ ЛЕЛЬЧЫЦКАГА РАЁНА

Праца раскрывае трагедыю знішчэння мірнага насельніцтва і вёсак Лельчыцкага раёна ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Хатынь – гэта не толькі назва адной беларускай вёскі, але і сімвал трагедыі ўсяго беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. На тэрыторыі Беларусі нямецка-фашысцкія захопнікі знішчылі больш за 9000 вёсак разам з іх жыхарамі. Сярод іх – вёскі Лельчыцкага раёна, якія сталі «сёстрамі Хатыні» і пакінулі глыбокі след у гісторыі краіны.

22 чэрвеня 1941 года пачалася вайна, якая прынесла на беларускую зямлю разбурэнні і смерць. Ужо 23 чэрвеня нямецкая авіяцыя бамбіла Лельчыцы, скінуўшы некалькі бомб на мірны пасёлак. 4 верасня 1941 года ён быў акупаваны, і з гэтага часу пачаўся перыяд жорсткага акупацыйнага рэжыму. Тэрыторыя раёна ўвайшла ў склад Жытомірскай генеральнай акругі, дзе ўсталяваліся законы тэрору: уводзілася надзвычайнае становішча, дзейнічала сістэма закладнікаў, а за кожны акт супраціву расстрэльваліся дзясяткі і сотні мірных жыхароў.

Мясцовае насельніцтва падвяргалася рабаванню і прымусовай працы. Прадукты, жывёла і маёмасць вывозіліся, а людзі жылі ў галечы і страху. Ужо ў першыя месяцы акупацыі пачаліся масавыя злачынствы супраць мірных жыхароў. Адной з першых трагедый стаў расстрэл каля 200 жыхароў Лельчыц, пераважна яўрэяў, якіх зганялі да варонак і знішчалі без разбору.

У 1942 годзе рэпрэсіі ўзмацніліся. Нямецкія ўлады праводзілі арышты мясцовай інтэлігенцыі, падазраванай у сувязях з падполлем. Пасля катаванняў людзей расстрэльвалі цэлымі групамі. Любы падазроны ў дапамозе партызанам падлягаў знішчэнню. Пасля рэйдаў партызан, у тым ліку злучэння Сідора Каўпака, карнікі праводзілі жорсткія акцыі адплаты супраць мірнага насельніцтва.

Асабліва трагічным стаў перыяд зімы 1942–1943 гадоў, калі адбываліся маштабныя карніцкія аперацыі. 22 снежня 1942 года ў вёсцы Мілашэвічы былі расстраляны і спалены 55 жыхароў. У Прыбалавічах было знішчана 47 чалавек, прычым многія загінулі, паверыўшы абяцанням акупантаў не чапаць мірных людзей. 27 снежня 1942 года ў Глушкавічах карнікі загналі жыхароў у хлявы і спалілі іх жыўцом – загінулі 290 чалавек.

Найбольш жудаснай стала трагедыя вёскі Тонеж 6 студзеня 1943 года. Тут былі расстраляны і спалены 261 чалавек, у тым ліку 108 дзяцей. Людзей сабралі пад падманам, нібыта для праверкі дакументаў, пасля чаго расстрэльвалі з кулямётаў. Жанчыны спрабавалі ратаваць дзяцей, закрываючы іх сабой, але гэта не дапамагала – гінулі ўсе. Пасля гэтага вёска была поўнасцю знішчана.

Гэтыя злачынствы адбываліся ў межах карніцкіх аперацый, у тым ліку «Балотная ліхаманка», накіраваных на знішчэнне партызанскага руху. Аднак на практыцы яны ператварыліся ў палітыку татальнага знішчэння мірнага насельніцтва. Вёскі спальваліся, людзі расстрэльваліся або гінулі ў агні, а цэлыя сем'і знікалі бясследна.

Такім чынам, трагедыя Лельчыцкага раёна з'яўляецца часткай агульнанацыянальнай трагедыі Беларусі. Тысячы людзей былі забіты, многія населеныя пункты сцёрты з твару зямлі. Памяць пра гэтыя падзеі захоўваецца ў мемарыялах і народнай памяці як напамін пра жахі вайны і неабходнасць захавання міру для будучых пакаленняў.

Спіс літаратуры

1. Хроніка Убарцкага Палесся / [аўт-уклад. А. І. Атнагулаў ; Навук. рэд. к.гіст.н. В. Л. Насевіч]. – Мінск:Тэхналогія, 2001. – 312-313 с.
2. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лельчыцкага раёна. – Мінск:Паіграфафармленне, 2002. – 213-214, 104 с.

Лукашэвіч Аляксандра Дзмітрыеўна, студэнтка 1 курса ФКСіС БДУІР, saaachk.a2007@gmail.com
Навуковы кіраўнік: Куракевіч Наталля Іванаўна, кандыдат гістарычных навук, дацэнт